

บทคัดย่อ

โครงการศึกษานี้วิเคราะห์แนวโน้มการขยายอิทธิพลทางการค้าของโรงคัดบรรจุชาวต่างชาติภายใต้สภาพการณ์ทางการผลิต การค้า และการผลิตที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย เพื่อประเมินผลกระทบระยะยาวของการขยายกิจการของโรงคัดบรรจุชาวต่างชาติต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย โดยเลือกใช้ทุเรียนเป็นกรณีศึกษา เนื่องด้วย ทุเรียนเป็นผลไม้ที่โรงคัดบรรจุชาวต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลในห่วงโซ่การค้ามากที่สุด ณ ปัจจุบันนี้ และยังมีแนวโน้มที่จะขยายอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะทุเรียนเป็นผลไม้ที่มีมูลค่าการส่งออกมากที่สุด และยังมีโอกาสที่จะเติบโตได้อีกมาก

การศึกษาได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพการณ์ (Scenario Analysis) เพื่อประเมินแนวโน้มสถานการณ์ในอนาคต โดยแบ่งออกการดำเนินงานออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ประกอบด้วย 1) การกำหนดปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อเหตุการณ์ในอนาคต 2) การกำหนดทางเลือกสภาพการณ์ 3) ประเมินผลกระทบระยะยาวที่อาจเกิดขึ้น และ 4) กำหนดกลยุทธ์ที่ควรดำเนินการ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและรายงาน และข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ทั้งในประเทศไทย เวียดนาม และจีน และการประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) ที่จัดขึ้นที่จังหวัดจันทบุรีผลลัพธ์ของการศึกษาประกอบด้วยชุดกลยุทธ์และมาตรการที่เหมาะสมในการรับมือและจัดการกับการขยายอิทธิพลของโรงคัดบรรจุชาวต่างชาติ เพื่อให้อุตสาหกรรมทุเรียนไทยยังมีความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

การศึกษาพิจารณาสภาพการณ์ในอนาคตจากปัจจัยหลัก (Influencing factors) ที่น่าจะส่งผลกระทบต่อทิศทางของวิถีการปลูกและการค้าทุเรียนในไทย 6 ปัจจัย ครอบคลุมตามแนวความคิดของ PEST (Political, Economic, Social, and Technology) คือ 1) แนวโน้มการบริโภคทุเรียนในจีน (Economic) 2) แนวโน้มการแผ่ขยายอิทธิพลของโรงคัดบรรจุต่างชาติ (Economic and Social) 3) แนวโน้มของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยด้านอาหาร (Political & Technology) 4) การขยายพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนในไทย (Economic) 5) การสูญเสียองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูก (Economic & Technology) และ 6) สถานการณ์ (Economic) จากความเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นที่จัดขึ้นที่จังหวัดจันทบุรี สรุปได้ว่า กลุ่มปัจจัยที่มีทั้งระดับความสำคัญสูงและโอกาสที่จะก่อให้เกิดปัญหาในระดับสูง ประกอบด้วยปัจจัยด้านกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยด้านอาหาร การแผ่ขยายอิทธิพลของโรงคัดบรรจุต่างชาติ และ การขยายพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนในไทย

ที่ประชุมระดมความคิดเห็นยังมีความเห็นเกี่ยวกับภาพอนาคตของอุตสาหกรรมไทยว่า 1) ภาพอนาคตใน 5 ปีข้างหน้า ล้งไทยมีศักยภาพในการแข่งขันลดลงจากเดิมมาก อาจถูกล้งจีนเบียดขับออกจากตลาดเกิดเป็นภาพอนาคตที่ 2) ภาพอนาคตใน 10 ปีข้างหน้า ความพยายามทดลองปลูกทุเรียนที่มีรสชาติและคุณภาพดีในต่างประเทศเริ่มออกดอกออกผล การจำหน่ายทุเรียนไทยในจีนเริ่มเผชิญการแข่งขันจากทุเรียนต่างประเทศที่สูงขึ้น และ 3) ภาพอนาคตใน 20 ปีข้างหน้า เกิดเป็นภาพอนาคตที่การจำหน่ายทุเรียนไทยใน

ตลาดจีนเผชิญการแข่งขันที่เข้มข้นจากทุเรียนต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการจีนสามารถยึดครอง การค้าทุเรียนในตลาดไทยได้เกือบทั้งหมด ถ้าไม่มีการบริหารจัดการที่ดี อาจเกิดการผูกขาดการค้าโดยการ แทรกแซงตลาดจากผู้นำเข้าทุเรียนรายใหญ่ในฝั่งจีน

การศึกษานี้มุ่งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs) ซึ่งเสนอ โดยสหประชาชาติ มาใช้เป็นกรอบในการประเมินผลกระทบในระยะยาวอันเป็นผลจากการขยายอิทธิพลของ ผู้ประกอบการต่างชาติในอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ในระยะแรกเริ่มของการเข้ามาประกอบการ การเข้ามา ประกอบธุรกิจของทุนต่างชาติได้สร้างโอกาสทางธุรกิจให้กับทุเรียนไทย ในการขยายการส่งออกไปจำหน่ายใน ตลาดจีน ส่งผลถึงราคาผลผลิตที่เกษตรกรได้รับจากการขายผลผลิตเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมาก ผลการสำรวจ ข้อมูลภาคสนามพบว่า ณ ขณะนี้ กำไรจากการค้าและส่งออกทุเรียนไทยไปจีนได้ถูกแบ่งเท่า ๆ กันระหว่างผู้ที่ เกี่ยวข้องฝั่งไทยกับผู้ที่เกี่ยวข้องฝั่งจีน อย่างไรก็ตาม ความท้าทายของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยจะอยู่ที่การรักษา ผลประโยชน์ทางบวกในระยะสั้นให้ยังคงอยู่ต่อไปในระยะยาว เพราะผู้ประกอบการจีนย่อมแสวงหาหนทางที่ จะขยายโอกาสทางธุรกิจของตน และดูเหมือนจะเห็นตรงว่า ภาคการค้าไทยไม่น่าจะมีความสามารถชะลอหรือ หยุดการขยายอิทธิพลของทุนจีนที่จะเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดในการค้าทุเรียนได้

ในระยะยาวนั้น ผลของการขยายอิทธิพลของทุนต่างชาติ จนแทบจะครอบงำธุรกิจการค้าทุเรียนใน ประเทศไทยได้เกือบหมด มีโอกาสก่อให้เกิดผลกระทบได้ทั้งทางบวกและทางลบ ไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าจะมี ระดับความรุนแรงของผลกระทบทางบวกหรือทางลบมากน้อยกว่ากันแค่ไหน เนื่องจากความไม่แน่นอนของ สถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ การที่ผลประโยชน์ที่ได้จะยังคงอยู่ต่อไป หรือจะเสื่อมถอยลงจน กลายเป็นผลเสียนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสถานการณ์แวดล้อมอุตสาหกรรมทุเรียนไทยที่จะเป็นไปในอนาคต ซึ่งเปรียบเสมือน “จุดคานงัด” ของอนาคตทุเรียนไทยได้ 1) ความสามารถการบริหารจัดการการขยายการ เพาะปลูกทุเรียน 2) ตลาดจีนยังคงนิยมสินค้าทุเรียนไทยอย่างต่อเนื่อง 3) การแข่งขันจากทุเรียนต่างชาติยัง อยู่ในระดับที่ไม่รุนแรงนัก 4) รสชาติและคุณภาพของผลผลิตดี 5) เกษตรกรไทยมีอำนาจต่อรองในการขาย ผลผลิต ภายใต้กลไกตลาดที่เป็นธรรม ทั้งที่อยู่ในตลาดไทยและตลาดการค้าในจีน 6) เกษตรกรดำเนินการ บริหารความเสี่ยง 7) ความจริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาด้านสินค้าและตลาด 8) ความ จริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาด้านการปลูก และการพัฒนาระบบบริหารจัดการองค์ ความรู้ด้านการเพาะปลูก และ 9) การทำสวนทุเรียนแบบปลอดภัยและยั่งยืน

กลยุทธ์และมาตรการที่เป็นข้อเสนอแนะของการศึกษานี้ เป็นการดำเนินการเพื่อ 1) ป้องกันหรือลด ผลกระทบเชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งกับชาวสวนทุเรียน พ่อค้าไทย ชุมชน และสังคมไทยโดยรวม และใน ขณะเดียวกัน 2) เสริมผลกระทบเชิงบวกที่ได้จากการเพิ่มโอกาสในการขยายการจำหน่ายทุเรียนไทยในตลาด จีนและตลาดอื่น ๆ นำไปสู่ความยั่งยืนของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในที่สุด โดยตั้งอยู่บนฐานความคิดสำคัญ 3 ประการ คือ 1) อุตสาหกรรมทุเรียนไทยยังต้องพึ่งผู้ประกอบการต่างชาติเหล่านี้ในการรักษาความมั่นคงของ การส่งออกไปจำหน่ายในตลาดจีน 2) ผู้ประกอบการต่างชาติมีแนวโน้มที่จะขยายธุรกิจเข้าครอบครองส่วนแบ่ง

การค้าทุเรียนในไทยเกือบทั้งหมด การรับมือกับการขยายอิทธิพลของทุนต่างชาติ คือ การป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดในการรับซื้อผลผลิตจากสวน ดังนั้น เกษตรกรชาวสวนทุเรียนต้องมีความเข้มแข็ง จนเกิดเป็นอำนาจต่อรองในการเจรจาการซื้อขายผลผลิตกับผู้ประกอบการต่างชาติ และ 3) สถาบันเกษตรกร จะต้องเป็น “เครื่องมือ” ในการขับเคลื่อนการสร้าง ความเข้มแข็งและอำนาจต่อรองให้กับชาวสวน โดยมีองค์กรของรัฐทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและสนับสนุนด้านกฎระเบียบและข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็น

กลยุทธ์และมาตรการที่นำเสนอสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะของการหวังผล โดยทุกกลยุทธ์และมาตรการที่นำเสนอจะต้องเริ่มดำเนินการทันที แต่จะเกิดผลใน 3 ระยะที่แตกต่างกัน คือ ระยะสั้น ประมาณ 1-3 ปี ระยะกลาง 3-5 ปี และระยะยาว 5 ปีขึ้นไป เนื่องจากในระยะสั้นและระยะกลาง ยังไม่สามารถจัดตั้งสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็งได้ทันที กลยุทธ์และมาตรการที่นำเสนอเพื่อหวังผลในระยะสั้นและระยะกลาง จึงเป็นงานส่วนที่หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการหลัก จำเป็นต้องอาศัยความเข้มแข็งและความจริงจังจากหน่วยงานของรัฐ เพราะนอกจากจะเป็นการวางรากฐานต่อความสำเร็จของการดำเนินการในระยะยาว ที่เป็นการพัฒนา “สถาบันเกษตรกร” ซึ่งเป็นกลไกที่มีความสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนความยั่งยืนของอนาคตทุเรียนไทย

กลยุทธ์และมาตรการที่หวังผลระยะสั้น ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลทั้งด้านการเพาะปลูกในประเทศ การค้าทุเรียนในประเทศ การค้าทุเรียนในตลาดจีน และการเพาะปลูกและการค้าทุเรียนของต่างชาติที่เป็นคู่แข่งของทุเรียนไทย รวมถึงการพัฒนากระบวนการจัดการองค์ความรู้ด้านการผลิตทุเรียน กลยุทธ์และมาตรการที่หวังผลระยะกลาง ประกอบด้วย การการจัดระเบียบและการกำกับดูแลการเข้ามาประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามกฎหมายที่มีอยู่หลายฉบับ รวมถึงการติดตามและกำกับให้มีการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบอย่างจริงจัง และการเตรียมความพร้อมเชิงสถาบันเพื่อรองรับและส่งเสริมการก่อเกิดของสถาบันเกษตรกรในอนาคต ด้วยการยกระดับคณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ ให้เป็นคณะกรรมการพัฒนาและบริการจัดการทุเรียนไทย ที่จัดตั้งโดยอำนาจของพระราชบัญญัติ เพราะจะมีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมทุเรียนไทย โดยคณะกรรมการนี้ทำหน้าที่กำกับดูแลการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และให้การสนับสนุนการจัดตั้งและการดำเนินการของสถาบันเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ส่วนกลยุทธ์และมาตรการที่หวังผลระยะยาว คือ เป็นการพัฒนาสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง จนสามารถเป็นหัวรถจักรขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะยาวอย่างแท้จริง โดยในระยะแรกของความพยายามจัดตั้ง (ภายใน 3 ปี) รัฐอาจให้การสนับสนุนจัดหาผู้บริหารมืออาชีพที่มีความสามารถและประสบการณ์ อีกทั้งมีสถาบันการศึกษาในพื้นที่จัดตั้งของสถาบันเกษตรกร ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงบ่มเพาะการจัดตั้งและการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกร

Abstract

This research project analyzed the trend and future possibility of the expansion and the increased influence of foreign packing houses. This includes the study of production and trade scenario as well as the forecast of future demand and production throughout Thai fruits' value chain. In order to assess its long-term impact of the expansion of these foreign packing houses on Thai fruits' value chain, durian fruits have been used as case-study due to high number and increasing impact and influence of foreign packing houses in the industry since durian is the most popular tropical fruit of Thailand with a high market demand and continuous growth of market.

'Scenario Analysis' methodology was used as analytical research tool to assess the changing of future trends. This research method consists of 4 parts (processes); Identify scenario factors, Select scenarios, Assess possible long-term effect and Determine strategies. In addition, secondary data such as reports and documents were collected and used as well as primary data collection received from in-depth interviews and focus-group workshops held in Chanthaburi province. The outputs of this study consisted of a set of national strategies and measures to regulate and systematize the foreign packing houses and help strengthen Thai durian industry in a long term.

The six influencing factors that could affect and play roles in determining the direction of durian trade and cultivation which covered the concepts of PEST (Political, Economic, Social, and Technology) are comprised of 1) Consumption trend of durians in China (Economic) 2) The increasing trend and influence of foreign packing houses (Economic and Social) 3) Food safety measures and regulation (Political) 4) The expansion of durian plantation and lands (Economic) 5) The loss of durian-growing knowledge base (Economic and Technology) and 6) Competition in durian production from other countries (Economic). However, from the results of our focus-group and workshops, we can conclude that the factors that possess highest tendency to contribute to future complications in durian industry are Food safety, Influence of foreign packing houses and expansion of durian's cultivated lands.

Moreover, the results extracted from our workshop and focus-group meetings about future of Thai durian industry has showed different projected images of future 1) In next five years, the ability to compete for Thai packing houses will significantly decrease and could

even be expelled from the market, which lead to the next one 2) In ten years time, the efforts to produce high quality durians among many foreign countries would finally pay-off which then contribute to a higher competitions of durian production and trade in Chinese markets 3) In next 20 years, there will be even more intense competition of durian trade in Chinese markets, while Chinese dealers and middlemen will be able to dominate durian supply chain in Thailand and without systematic management it could lead to another major domination by the top importers/exporters from China.

This research has employed the concepts of the UN's Sustainable Development Goals, SDGs as a framework for mapping and assessment of the long-term impact of an increasing influence of foreign middlemen in Thai durian industry. In the first initial phase, the foreign middlemen played significant role in the growth of durian export to China and led to the rise in the price of the exported produces. In addition, the data from our field research indicated that the profits made by stakeholders between Thai and Chinese sides have been equally divided. However, the challenge of durian's industry is how to keep a short-term positive benefit to remain for a longer time since the Chinese middlemen often seek to expand their businesses and it seems that the Thai fruits' industry is not able to delay or halt the increasing influence of the Chinese in this industry.

For the long-term impact of the expansion of Chinese middlemen's influence overtaken Thai durian's industry could have both, positive and negative effects, but we are still unable to predict the intensity of such impact in the future. However, the impacts will turn out to be positive or negatives ones would depend upon future's conditions and scenarios that occur within the Thai durian's industry and these could be compared to a "Pivot point" of Thai durian's future. Those conditions are 1) Ability to administer and manage the expansion of durian farms 2) Demand from Chinese market is still high 3) Competition from international producers are not intense 4) Taste and quality of Thai durians are unchanged 5) Ability to compete among Thai producers within appropriate trade mechanism 6) Introduction of risk management to producers 7) The consistency of promotion and support in research and development for markets and production sector 8) The consistency of promotion and support in research and development in durian production and knowledge management to conserve a local wisdom for Thai durian production 9) Sustainable durian cultivation and farming.

All strategies and measures recommended by this study are to 1) Protect or minimize the negative impacts on Thai producers, traders, community and society. 2) Promote positive impact of benefits that could expand the opportunities for Thai durian trade in Chinese market sustainably. The sustainability of the Thai durian industry could rely on these 3 important concepts; i) Thai durian industry need to rely on the foreign middlemen for maintain its competency in Chinese markets ii) The foreign middlemen tend to expand their businesses and taking over all share of market benefits in Thai durian supply chain, so to deal with this issue is to find the way to prevent the domination of these middlemen on farm's produces purchasing. Therefore, Thai durian producers should strengthen their bargaining power against the foreign middlemen. Iii) Producers (farmers) organization should be a "tool" in assisting and strengthening Thai producers while governmental sector could play an important role as facilitator to support them with all necessary measures and information.

The strategies and measures proposed in this study could be divided into three phases by which all measures need to start immediately and these phases would give different effects. There are 'short-term strategies' (one to three years), 'medium-term' (three to five years) and 'long-term plan' (more than five years). As the establishment of Producer Organization (PO) takes longer time to settle, therefore, strategies recommended for short and medium terms plan would be mainly for governmental sector, because the government is the main supporter for PO and PO's success depends solely on its sincere and hard works.

Short-term strategies comprised of the collection of data and information in domestic durian plantation and method of farming, trading and marketing as well as durian plantation and trade data of other countries, this includes development of knowledge management of durian cultivation method. Middle-term strategies includes regulation of the foreign middlemen and other related businesses within this industry, setting the follow-up system and encourage law enforcement for foreigners who entered the businesses as well as to make ready for future establishment of PO by promoting the Fruits board and committee to be the Thai Durian Board through suitable Act and legislation that would support Thai durian PO's establishment. The long-term strategies involved development and strengthening of PO so that they would be as an engine which impel its organization to moving forward and sustainably promote Thai durian industry in a long term. However, in its initial phase, (within 3 years time), the government should arrange and hire professional managers with high

experienced to be in charge as well as it should also get a support from local higher education institution to be its incubator and facilitate its establishment and operation.